

Abonnement pour un an:

300 piastres

Edition spéciale 500 piastres

Adresse:

Idjtihad Constantinople

Téléph-St, 865

XXème ANNÉE

1 Juin 1925—No 181

# اجتهاد

فلسفی ، اجتماعی ، ادبی ، اقتصادی مجموعہ

آبونمان : سنہ لکی [ ۲۴ نسخہ ]

تورکیا ایچون ۲ ، خارج ایچون

۳ ، اعلا کاغذلیسی ۵ لیرادر .

ادارہ خانہ سی

جفال اوغلندہ « اجتہاد نھوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمینچی سنہ

نومرو ۱۸۱-۱ حزیران ۱۹۲۵

تیره تن دیوک سفینه لر، که صاحبزیننه «مالک دریا» عنوانی ویریلیور - سکا کوره هپ برر بازیچه در؛ اونلر برر قار پارچارسی سنک صولتلی أمواجك آراسنده اریرلر!.. ناصیل که اوده اش و پرغرور «آرمادا» ایله «ترافالقار» دونانمالری هپ اریدی، پریشان اولدی!

سنک سواحلکده حکمران اولان یوقدر؛ دول سالفه هپ نقلیات دهرایله محواولدیله: آثوریه، یونان، روماء، قارتاجه. -- بونلر نه ایدی، نه اولدی!.. فقط سن، یالیکز سن، بتون انقلابات و تحولاتدن مصونسین! عصرلرک مروری سنک جهه کبودیکی بوروشدیره مایور وابتدای خلقتده باشلادیغك او متمادی تلاطمکده آلان دوام ایدوب کیتکده سین.

صرصرلر قوپدینی زمان تمکین و سکونده سنک شعشعه دار آینه که عظمت طبیعتک معکس تجایسدر. بر مرآت که قطب منجمدهه اقلیم حاردهه، هریرده بی حدود و بی پایان برعلویت و احتشام ایچنده ازلیت نمودر. سن، مخوف، بی قعر و تنها هرمدار و منطقه ده حکمفرماسین!..

ایشته بن ده، ای دریای محیط، سکا مقتونم! چونکه بوتون طفولیتمه عائد اکنجه لریمک اذواقی سنک سینه کده بولور و پک سودیکم قایاقلرکه اویناشیردم. بعضاً اوزهریمه هجوم ایله بنی قورقوتمش ایسه کده بن بو قورقوده دخی باشقه برذوق دوبار و متموج سینه که مودوح بر چو جوق حسیله بوینکه صاریلیردم!

ایشته شیمیدی ده، بوراده عینی حسیله ینه صاریلیمور. احمد رائق

### عقل سلیم

— ۶ —

محرری راهب مهلیه  
مبحث ۲۱ — کونشه پرستش ایتک بر روح - اللهه [Dieu - esprit] پرستش ایتکدن دها آغیر معقول اولور. انسانلر مادامکه برالله لازمدی، برچوق ملتله طرفندن پرستش اولونان کونشله، بوکوروله بیلیر اللهه نه دن اکتفا ایتمه دیلر؛ انسانلرک عبودیت و شکرانه کونشک مستحق

عرض ایدیور. اوزاقلره طوغری یووارلانان بی سکون عصبی دالغالری سیرایده ایده کوزلرم یورولیور. بو نهایتسنر مائیک ایچنده بر طافم موهوم خطرکی حیاتمک کچن کونلری شیمیدی هپ نظر تخیلمدن کچور.

طبیعتک بو کیمسه سزلیکی ایچنده حکمفرما اولان صوکسز اُ بکیمیت بکا کونشدن، طوپراقدن، ده کیزدن، هرشیدن برنفضه سرور و نشوه کتیریور که بویله بر بقیه ذوق و انشراحک وارلغنی حس ایتدکه بونی اوزون سفرنده ارییه کونلریمک مکافاتی عدایله تسلی بولورم.. شیمیدی بو محشم غروبک صولغون شعله لری آسناک یوزنده داغیايرکن بن ایسته یورم که حیات بشرله علاقه سی اولمایان اوزاقلرک بهشتی صحرالرنده منفرد و تنها، بتون امللرمله، بتون خویالارمله یاشاییم.

طبیعتک قوجا غنه بویله یالکزلغمه آتیلماق ایسته دیکمدن بشریته قارشى برحس نفرت بسله دیکم آکلاشیلما سین!.. بونکله برابر اعتراف ایتمه لی یم که بن انسانلردن دها زیاده «طبیعت» ه مقتونم: کچیدسنر قاراکلق اورمانلر، تنها ساحلار بنم ایچون هپ نشئه لیدر. دهر بن ده کیزک قییلرینک کیمسه سزلیکلری ایچنده بر جمعیت و اونک ایکلایسینده بر زمزمه و بر نوای طرب دویورم نا قابل تعریف اولان بو شوق انکیزحسی کتم ایتمک المدن کله یور!..

ای درین و مظلم دیز.. ای مائی دریا سن چالقالان!.. ککیش سطحکک اوزره رنده قوشان لایعد دونانمالر سنک عظمت و احتشامکه قارشى هپ برر هیچدر. تخربیکار حکمی ارض اوزرنده جاری اولان انسانک غایه حدود تسلطی سنک سواحلکدر. سنک آبدار سطحکده ایسه بتون قوت و تغلب ینه سکا عاندر.

بر یاغور دانه سی کبی اعماقکه دوشیورن انسان او آنده هر دورلو مراسمدن یأس و ماتم چاکلرندن، تابوت و قبردن محروم برحاله ازلور کیدر؛ ایشته بونک ایچون انسانلر سنک طرق و معابرکده یورویه میور و سنک بی پایان صحرالریکی غارتکه اتخا ایده میورلر.

بتون او رصین و مستحکم قلعه لری صارصان.. پادشاهلری، ملتلی قهر و سطوتی آلتنده قورقودن

مبحث ۲۴ - الهیاتك جالب دقت تفضلری  
 دین.. تجیز Fendtue سزومع هذانا متاهی اولان و فسحتیه  
 هر طرفی طول دوران ، آرزو ایتدیکنی هیچ بر زمان  
 اجرا ایتمین ، صوک درجده ای اولان و بونکله برابر  
 دائماً غیر ممنونلر وجوده کثیرن، انتظامی سون و بونکله  
 برابر اداره سنده اغتشاش حکم سورهن برذاتك اوکنده  
 دیز چوکدورور . الهیاتك ( الله ) ی نه در ، شیمدی  
 دوشونولسون .

مبحث ۲۵ - . الله پرستش ایتك بر دو هومه تا باقدرد .  
 صیقندیدن قور تولماق ایچون نزه دینیلور، که اللهك  
 ماهیتی بیلیمه یلوزوم یوقدر، بیلیمکسزین اونا تعبد ایتیلور.  
 اونك صفاتی اوزهرینه جراً تکار بر نظر عطف ایتك  
 جائز دکلدر . فقط اگر اونك حقنده بر فکر و معلومات  
 ایدیمکسزین اونا تعبد ایتك لازمسه اونك موجود اولدیقنه  
 امین اولماق لازم دکلدر ؟ شو حالده اونا عطف اولونان  
 صفتلرک کندیسندن برلشمه لرینک ممکن اولوب اولما باغانی  
 تدقیق ایدیلهدن اول اللهك موجود اولدینی حقنده ناصل  
 قناعت و امنیت حاصل ایدیله بیلر ؟

الله تا باق، حقیقت حالده، انسانك کندی دماغنك  
 توهاننه تا باق و یاخودده داها طوغروسی هیچ بر شیشه  
 تا با ماقدرد .

مبحث ۲۶ - . اللهك نامتناهیکی و کنه الهیه اطلاع  
 امکانسزانی «آته ییزم» یعنی نا خدا لفه سبب اولور و بونی محق  
 قیلار .

شبهه سز ذهنلری داها زیاده تشویش ایتك مقصدیله  
 ویریلسه بونقطه استنادی استعمال ایدهدرک بوعبارده دنیایی برندن  
 اوینا ییزم» سوزی معلومدر (آرشیমেده) ک بوسوزینه تلمیح ایدن  
 بوعبارده David Hume ک در ( داوید هوم ) 1711 ده  
 انکتردهد Edimbourg ده دوغمش بیوک بر فیلسوفدر .  
 1734 ده فرانسه یه کچمش Reims جوارنده ، صوکره  
 Anjou ده یا شامشدر .

#### Traité de la nature humaine

عنوانی کتابی اوراده یازمشدر. اولاً اثرلری چوق رغبت  
 کورمه مش فقط خصاسی عمومک نظر دقتی ، اوزهرینه جلب ایتمش  
 و شهرت عظیمه قازاندرمشدر. باشلیجه اثرلرندن برینک اسمی ده

#### Dialogues sur la religion naturelle

در . هوم Hume 1776 ده وفات ایشدر . ۰۰۰ ج .

اولدینی درجه دن داها زیاده مستحق هانکی موجود  
 واردی ، او کونشك که بتون موجوداته ، ضیا ، حرارت  
 و حیات بخش ایدر، او کونشك که حضوری طبیعتی نشئه لنیدرر،  
 کنجلش دیرر و ، غیبوتی طبیعتی حزن و هزاله غرق  
 ایدر .

مبحث ۲۲ - بر روح - الله ارادت و اجزاده بولونماز .  
 الهیاتجی، بزه ، والله فعل و اجزاده بولونماق ایچون  
 آله و قوله محتاج دکلدر ، او ارادتیه اجرای فعل ایدر،  
 دییه باغیر یسور. فقط بر ارادته مالک اولان الله نه در؟ و بو  
 ارادت الهیه نك موضوعی نه اولابیلر. پرلره، هوا پرلرینه،  
 جنلره، جادی لره، بو کو جولره، غول ییانی [Loup-garoux]  
 لره اینا نماق، بر روحك جسم اوزهرینه سحرانکیز یاخود محل  
 بر فعل و تاثیر اجرا ایتمه سنه اینا نماق دن داها آزمی کولونج یاخود  
 ده آزمی غیر ممکن در؟ بویله بر الله قبول ایدیلر ایدیلر،  
 انسانی قیزدیر اچاق، عصیان ایتدیره بیله جک هیچ بر ماصال  
 و قورونتو بولماز . الهیاتجیلر ، [خواجهر] ، راهبر ،  
 خاخالر ، حاصلی بتون روحانی لر [ انسانلری، کندیلرینه  
 سویله نه حکایه لری، بونلرک امکان و عدم امکانی حقنده  
 هیچ بر مناقشه یه کیرمکسزین ، دیکه یین چو جو قلریرینه  
 قویارلر و اونلره بو چو جو قلره پایلان معاملهی یاپارلر .

مبحث ۲۳ - . الله نه در؟

بر اللهك موجودیتنی صارصاق ایچون بر الهیاتجییه  
 الله دن بحث ایتمه سی ایچون رجا ایتمکدن باشقا رشی  
 لازم دکلدر؛ الله حقنده برکله سویلر سویله مز، الك کوچوک  
 ملاحظه نزه کوسته رر، که سویله دیکی سوز، اللهنه عطف  
 ایتدیکی رکن [Essence] [ یعنی صفت ذاتیه اساسیه ]  
 ایله قابل تألیف دکلدر . شو حالده الله نه در؛ طبیعتك  
 قدرت غیر ظاهره سنی افاده ایتك ایچون یا بیلیمش بر کلمه  
 مجرد در، یاخود نه عرضی نه طولی نه عمقی اولمایان بر  
 نقطه ریاضیه در . بر فیلسوف الهیاتجیلردن بحث ایدرکن  
 پک بیوک بر فطانتله دیمشدر ، که الهیاتجیلر آرشیمهده  
 Archméde ک معهود مسئله سنك حافی بولمشلردر :  
 دنیایی مانیوه لا ایله حرکت ایتدیرمک ایچون سجاد بر  
 نقطه استناد. [\*]

[\*] (آرشیمهده) ک «بانا دنیانك خارجنده بر نقطه استناد

کیمسه نی، الله تجزیه ایتش اولسهیدی، الله، هیچ شبهه سز،  
مستبدلک اک حقه سزی واک عجیبی اولوردی .  
راهب مه لیه

## سیاحت انطباعلری

۶

صنایع ترابیه -- وقتیه (قونیه) ده نفیس چینی  
طباقلر اعمال اولونیورمش؛ قونیه موزه سنده بو عتیق آثارک  
ایزلری واردر . شیمدی بو نفیس صنعت سسومشدر .  
(سیلله) ده ، اورانک خصوصی طوپراغندن کره مید ،  
طوغله و هر نوع طاس، طباق کبی ادوات بیتیه اعمال ایدن  
ایکی اعمالخانه واردر .  
(مرام) چایی اوزه رنده یکریمی ایکی دکرمن وار.  
بونلردن سکزی فابریقه حالنده در. (معارف دکرمنی)  
کونده سکزی بیک کیلو بغدادی اوکوتیور .

هانکی طرفده اولورسه اولسون سیاحت ائسانسده بر شهره  
ایزاینمز، بر آزدیکله نیردیکلنمز کورمک ایسته دیکم مؤسسه لر  
صنایع مؤسسه لیدر. (قونیه) ده موصلتمک فرداسی کونی  
مسافری اولدیغ کنج و قیمتدار مسلک داشم دو قنور اوپه راتور  
ایوب صبری بکک دلاتیه هریردن حتی خسته خانلردن ،  
مکتبلردن داها اول (قونیه) نک صنایع مکتبئی زیارت  
ایتدم . مکتبک مدیری متقاعد ارکان حربیه میرالایی  
جمال بک ، مکتبی کزیدردی و بزه مکتب حقه در شو  
معلومانی ویرتی :

«قونیه صنایع مکتبی صدر اسبق مرحوم ارناوود  
فرید پاشا طرفندن انشایتدیرلمشدر؛ بناسی ۳۱۷ تاریخنده  
اتمام ایدلمشدر . بدایتده عادی بر دمیرخانه و برده مرانغوز  
خانه سی واردی . ۳۲۳ سنه سنده اون بیکیر قوتنده بر  
موتور ، بر طورنه مبايعه و بردوگ اوجاغی انشا ایدلمش؛  
مکتب، وارداتنک ازلفندن سنلرجه جدی برترقی کوستره .  
مامش . ۳۳۸ سنه سنده مکتبه اهمیت مخصوصه ویریش،  
دمیرخانه به برقچ دستکاه ده آللمش و بوسنه دو کخانه سنک  
نقصانلری اکل اولونمش هر نوع آلات و ادوات زراعیه یی  
یکیدن اعمال و تعمیر ایده بیله جک برحاله کلمش دره مبايعه  
اولنان برزراعت تراقتوری ایله ده آریجه طلبه به زراعت

الهیاتجیلر، الله لرنک ماهیت و حقیقتی حقه در برشی سویله مه مه یی  
التزام ایتدیلر ؛ اللهک صفات منفیه سندن باشقا بزه برشی  
سویله مزلر .

[الله منتهی دکلدر ، فانی دکلدر الخ . کبی] نفیلر  
و تجمیدلر زوریه حقیقی و محض کمال بر ذات ترکیب  
ایده بیله جکری ذهابنده بولونورلر ، حالبوکه بو ترکییدن  
نتیجه اولاراق حاصل اولان بر مخلوق، تصویدر؛ بروح،  
هیچ جسم اولمایان در . نا متناهی بر موجود اصلا نهایت  
بولماش بر موجود در . مکمل بر موجود، هیچ غیر مکمل  
اولمایان بر موجود در .

بویله فکر و معنائقدانی بیغینلرندن، صورت صمیمیه ده  
حقیقی بر علم مجمل ایدینه بیله جک بر کیمسه وارمیدر ؟  
هر فیکری نفی ایدن ، هیچ بر عقل قبول ایتهدیکشی  
عدمدن باشقا بر شی اولورمی ؟

صفات الهیه یی آ کلاماق عقل بشرک اقتداری داخلنده  
دکلدر ادعاسنده بولونماق اللهک انسانلر ایچون یا سيلم ماش  
اولدیغی [یعنی اللهک، انسانلره هیچ بر مناسبتی اولما دیغی]  
تسلیم ایتمکدر . اکر اللهده هر شیئک نا متناهی اولدیغی  
تأمین اولونورسه ، اونکله مخلوقات آره سنده هیچ بر  
مناسبت اولمایاجاغی اعتراف ایدلمش اولور . الله نا متناهیدر  
دیمک الهی انسان ایچون یوقه ارجاع ایتمکدر یا خود هیچ  
اولمازسه اونی انسان ایچون فائده سر قیلماقدرد .

بزه دنیه جک ، که الله انسانی عاقل یاراندی . فقط  
اونی عالم کل یعنی هر شیئی بيلمه یه مقتدر اولارق یار اتمادی .  
بوندن شو نتیجه چیقار، که الله ، انسانه ، ماهیت الهیه یی  
آ کلایاجاق درجه ده واسع ملکات ویرمه دی . بو حالده  
ثابت اولور ، که الله انسانلر طرفندن بيلمه یه نه قادر  
اولدی، نه ده بونی ایسته دی . ایش بویله اولدقدن صوکره ،  
فطرت ذاتیه لری ، کندیلرینی ، ماهیت الهیه حقه در بر  
فکر ایدنک امکانش زلغنه دوشورن مخلوقلره قارشى اللهک  
قیزمایه ، کوجنمه یه نه حق واردر !

فطرت ذاتیه سی مقتضاسی اولارق بيلمه یه جکی ،  
طانییامایاجاغی بر شیئی بيلمه دیکندن طانیادیغندن دولایی  
بر ناخدایی یعنی بر اللهک موجودیتی قبول ایده مه یی